

MIRKO RAGUŽ

DOPRINOS SENJANA POVIJESTI HRVATSKE PEDAGOGIJE

Mirko Raguž
OŠ S. S. Kranjčevića
HR 53270 Senj

UDK: 37(497.5 Senj)(091)
Stručni članak
Ur.: 2001-01-10

U svojoj bogatoj povijesti Senj je dao nekoliko znamenitih i istaknutih ljudi u području društvenih znanosti, a posebice u povijesti školstva. U ovome će se članku prikazati rad i djelovanje kao i veliki doprinos razvoju hrvatskog školstva biskupa Mirka Ožegovića, Emanuela Sladovića i Stjepana Sabljaka.

Dok je vrijeme vladavine carice Marije Terezije bilo označeno nastojanjima da se unaprijedi školstvo u cjelini, nakon nje nastalo je mračno doba za razvoj naprednih ideja i jačanje apsolutizma, što je u biti sprječavalo širenje kulturnih i prosvjetnih ideja. Vladavina kralja Franje I. u znaku je jačanja apsolutističkih ideja i borbe protiv utjecaja staleža na njegovo političko djelovanje. Stalno je u ratu s Francuzima i sa svojim podanicima potiskujući u svojoj državi slobodarske ideje.¹

U prvoj polovici devetnaestoga stoljeća hrvatski politički predstavnici traže ujedinjenje Dalmacije i Vojne krajine s Hrvatskom, a Mađari nastoje uvesti mađarski jezik u sve prosvjetne i javne ustanove. Francuzi sve agresivnije nastupaju prema austrijskim pokrajinama. U takvom društvenom i političkom ozračju u cijeloj civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji školstvo je u jadnom stanju. Mnoge se škole zatvaraju i zbog neimaštine i zbog pomanjkanja učitelja. Godine 1835. bilo je u cijeloj civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji samo 18 pučkih škola pa je

¹ F. ŠIŠIĆ, 1962.

stoga nastojanje da se otvore nove škole i uvede hrvatski jezik u nastavu prirodan proces u razvoju nacionalne svijesti hrvatskog naroda.² Ništa bolja situacija nije bila niti u Senju. Nekada poznat po brojnim školama (nautička škola, realna gimnazija, filozofski licej, normalna, glavna škola itd.) Senj je početkom devetnaestoga stoljeća, ali i ranije, ostao bez svih srednjih škola i nakratko (1810.) i bez biskupskog sjemeništa.³ No, s dolaskom biskupa Mirka Ožegovića u Senj, stanje školstva u cjelini se bitno mijenja na senjskom, ali i na širem području.

I.

Senjski biskup Mirko Ožegović veliki je poznavatelj duhovnih prilika u čitavoj Hrvatskoj pa je u prvoj polovici devetnaestoga stoljeća u mnogim situacijama pridonosio bržem jačanju i promicanju naprednih duhovnih ideja. Nije zaostajao niti u promicanju nacionalne svijesti kod Hrvata i borbi za dobrobit kulturnog i nacionalnog interesa svoga naroda. U Zagrebu je generalni vikar zagrebačkoga kaptola biskup Josip Schrott uputio prijedlog banu Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije da se jednom raspravi i sredi pitanje pučke prosvjete.⁴ O tome pitanju govorilo se i u Saboru pa je rezultat te rasprave bila odluka da se formira jedan skup predstavnika Hrvatske, Slavonije i Dalmacije pod predsjedanjem senjskog biskupa Mirka Ožegovića i da oni izrade prijedlog o temeljnom uređenju pučkih škola.⁵ Na temelju toga prijedloga Državni je sabor godine 1839. izradio prijedlog o seoskim školama. U tome je značajan prilog dao senjski biskup Mirko Ožegović.⁶ Tim spomenutim prijedlogom podržana je politika otvaranja pučkih škola u većim mjestima uz konkretno određeno zemljište na kojemu će se škole graditi, a raspravljeno je i pitanje statusa učitelja i njihova uzdržavanja. Predloženo je da se općine skrbu i o školama i o učiteljima, a gdje nema učitelja, kapelani pri župama određeni su da vode naobrazbu.⁷

Poznato je da je tridesetih godina devetnaestoga stoljeća u Primorju vladala u političkom i javnom životu talijanština i da je malo tko mario za zavičajni govor. Međutim, pod utjecajem već razvijenih ideja ilirizma senjski biskup nalaže bakarskom kateheti da vjeronauk tumači na hrvatskom jeziku, a ne na talijanskom, koji djeca ne razumiju.⁸ To obrazlaže činjenicom da je uzrokom

² *Školstvo u Hrvatskoj i Slavoniji od njezina početka do konca 1895. godine*, Zagreb, 1896.

³ *Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije*, Zagreb-Rijeka, 1999.

⁴ ŠURMIN, 1904.

⁵ Gaj: *Ilirske Narodne novine*, 1837, 191.

⁶ *Izješčaj Senjske gimnazije*, 1868.169.

⁷ A. CUVAJ, 1910, III, 45.

⁸ A. CUVAJ, 1910, III.

slaba poznavanja vjeronauka upravo talijanski jezik. Između ostaloga i stoga Kraljevsko namjesničko vijeće odobrava 14. lipnja godine 1836. senjskom biskupu da se u svim školama u Primorju vjeronauk predaje na hrvatskom jeziku i dopušta mu da on sam nabavi katekizme na ilirskom jeziku. To potvrđuje naredbom br. 17026-1836. To je mogao samo biskup, čovjek snažna duhovnog utjecaja, ali i veliki poznavatelj potreba u školstvu onoga doba. Kao državni školski nadzornik utjecao je na tadašnje školske prilike i unapređivao korak po korak uvjete za kvalitetniji nastavni i odgojni rad škola. Godine 1835. tražili su ravnatelji škola u senjskoj biskupiji knjige koje su pisane razumljivim narječjem, u ondašnjem dijalektu, pod izgovorom da se ne mogu služiti knjigama koje su pisane u "hrvatskom i slavonskome narječju". A i upravo iz ove biskupije na čelu koje je bio biskup Mirko Ožegović, potekla je ideja da se stvaraju knjige i udžbenici na jedinstvenu jezik (*Zapisnik Vrhovnoga školskog ravnateljstva od 31. listopada 1835.*) Tom prigodom senjski je biskup predložio Vrhovnom školskom ravnateljstvu da se što hitnije raspravi i o pravopisu u školskim knjigama. On kaže: "Premda bi sam želio, da se narod istoga podrijetla združi i u jeziku, to ipak vidi, da se to ne može na silu učiniti, nego malo po malo..." Stoji na stajalištu da se u vjeronauku ima upotrebljavati jezik što ga je dijete od majke naučilo. To je samo poticalo ostvarenje onog cilja što su ga imali tadašnji ilirci – da se mladež usmjerava prema materinskom, odnosno hrvatskom jeziku.⁹

Premda hrvatsko školstvo u prvoj polovici devetnaestoga stoljeća nije dovoljno uređeno, ipak su brojne školske uredbe i odluke iz godine u godinu život u školama znatnije mijenjale nabolje. Tako, primjerice, na kraju školske godine još zarana u Senju je bio običaj da se najboljim učenicima dijele nagrade. U senjskoj gimnaziji taj običaj provodio je biskup Ožegović. Okupio bi u biskupskom dvoru svu gimnazijsku mladež s njihovim profesorima kao i sve gradske predstavnike i u njihovoj nazočnosti dijelio bi nagrade najboljim učenicima svakoga razreda. To su u pravilu bile knjige, a svakom tako nagrađenom đaku svirala bi gradska glazba tzv. tuš. Prije dijeljenja nagrada obično bi se držali govori, jedan na hrvatskom, a drugi na njemačkom jeziku.¹⁰ To je bio značajan poticaj u pedagoškom djelovanju na toj odgojno-nastavnoj ustanovi još dok nisu u cijelosti uređeni školski propisi i dok nije stupio na snagu Novi školski zakon od godine 1874.

Ono po čemu je biskup Ožegović iznimno poznat u povijesti školstva Senja i njegove okolice jest otvaranje senjske gimnazije godine 1839., koja je još osnovana godine 1725. Nakon dolaska u Senj Ožegović nalazi senjsko školstvo u

⁹ A. CUVAJ, 1910, III.

¹⁰ *Narodne novine*, 1896, broj 185.

jadnome stanju. Zapravo, to je odraz sveukupnih školskih prilika u Hrvatskoj.¹¹ I otvaranje jedne takve ustanove o vlastitome trošku značilo je mnogo za siromašnu senjsku sredinu. On najprije otvara gramatikalni razred, a godinu dana kasnije i drugi, pa treći, i tako redom. Da bi se svjedodžbe priznale na razini cijele carevine, Ožegović svaki put o svome trošku poziva ispitno povjerenstvo iz Karlovačke gimnazije.¹² A kako bi osigurao potrebiti broj polaznika za tu instituciju, u Senju osniva za 40 pitomaca konvikt u kome im osigurava stanovanje i hranu. U tu svrhu kupuje godine 1857. trokatnicu. Za izdržavanje konvikta Ožegović je položio 23 tisuće for. a od kamata su osigurani troškovi i izdržavanje pitomaca.

Da bi unaprijedio kulturni i prosvjetni život u Senju, godine 1842. osniva i glazbenu školu, koja s povremenim prekidima djeluje sve do današnjih dana. Zbog svega navedenoga s pravom se može zaključiti da je Ožegović dao velik prinos razvoju senjskog školstva, a time i razvoju hrvatskog školstva u cjelini.

Mirko Ožegović (1775. – 1869.)

Mirko Ožegović rođen je 30. rujna 1775. u Vinarcu, Orehovica, a umro je u Senju 8. siječnja 1869. Gimnaziju je završio u Varaždinu, a filozofiju u Zagrebu. Godine 1790. odlazi u sjemenište i godine 1801. zaređuje se za svećenika. Neko je vrijeme kapelan u Križevcima, a na prijedlog grofa Janka Draškovića imenovan je župnikom u Bisagu. Godine 1807. postao je ravnateljem plemićkog konvikta u Zagrebu. Prodirektorom viših škola i školskim nadzornikom postaje godine 1826. Za to vrijeme upoznao je hrvatsko školstvo i o njemu se zdušno brinuo. Godine 1833. postaje senjskim biskupom. U Senju je sagradio biskupske dvore, otvorio senjsku gimnaziju, glazbenu školu i konvikt. Zauzima visoke položaje u državnim institucijama. Zbog njegova javnog djelovanja godine 1849. kralj ga je imenovao svojim tajnim savjetnikom. Sveti Otac Papa imenovao ga je svojim pobočnikom i rimskim grofom. Umro je u Senju godine 1869. ostavivši iza sebe golemo djelo za dobrobit nadolazećih mladih naraštaja.¹³

II.

Školski administrativni propisi *Allgemeine Schulordnung* iz godine 1774., *Ratio educationis* iz godine 1777. i *Systema scholarum elementarium* iz godine 1845. samo su donekle uredili sustav općeg školstva u austrijskoj carevini i uspostavili norme i izvore iz kojih će se knjiga vršiti nastava u školama. Nedostajalo je školskih knjiga u svim predmetima, a siromaštvo u mnogim krajevima tu je oskudicu još više pojačavalo. Mnogi učitelji pučkih, glavnih i

¹¹ A. CUVAJ, 1910, III.

¹² A. CUVAJ, 1910, II.

¹³ A. CUVAJ, 1910, III, 298.

srednjih škola nastojali su zadovoljiti potrebe za školskim udžbenicima. Tako je u Senju svećenik i profesor u senjskoj gimnaziji Emanuel Sladović za kratka životnog i radnog vijeka radio na stvaranju potrebnih djela koja će se upotrebljavati u školovanju mladih naraštaja. Napisao je nekoliko znanstvenih djela i rasprava, koji će mu ostaviti neizbrisiv trag u povijesti hrvatskog školstva. Napisao je knjigu pod nazivom *Povēsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske* i po njoj je kao crkveni povjesničar zauzeo znamenito mjesto u povijesti hrvatske pedagogije. To svoje djelo temelji na iscrpnom poznavanju postanka i razvoja senjske biskupije, u čemu svoja uporišta nalazi u obilnoj i bogatoj arhivskoj građi u Senju.¹⁴ Djelo je podijeljeno na sedam poglavlja. U prvom poglavlju autor govori o prostoru kao i povijesti toga prostora na kome se prostire biskupija o kojoj je riječ. Budući da se radi o prvom djelu takve vrste, nije imao ranijih uzora, pa su mnoge stvari u njemu ostale samo na činjeničnim elementima. "Ako sve skupa računam i mēsta i sela iznosi senjsko-modruška biskupija 216988 katolikah a u istom zemaljskom zasegu koji po utrakvističkih koje po inoverskih mēstih od grč. nes. crkve karlovačke episkopije do 112000 dušah ili ukupno 328988 žitelja."¹⁵ Iznoseći u drugom poglavlju više autentičnih činjenica iz arhivske građe, nije ulazio dublje u analize i odnose, što mu se s raznih strana kasnije zamjeralo.¹⁶ Tu se nalaze brojni životopisi senjskih biskupa od osnivanja biskupije pa sve do godine 1835. Ma koliko ti kritički osvrti i imali teorijska uporišta, ostaje činjenica da se oni podatci o kanonicima, biskupima i župnicima u ovome djelu upotrebljavaju, jer su izvorni.¹⁷ Treće poglavlje posvećeno je kaptolima i zbornim crkvama među kojima je najopširnije opisan ovaj senjski kaptol. Za to je imao veliko uporište u bogatoj arhivskoj građi što se nalazi u Biskupskom arhivu u Senju. Četvrto poglavlje govori o opatijama, samostanima i svetištima u biskupiji, dok je u petom poglavlju iscrpno oslikano sve do godine 1855. stanje duha puka i klera, koji "neimadu sada niti zemljah, niti kmetovah, niti desetinah", posebice kada su Turci prečesto zalijetali na područja ovih biskupija.¹⁸ U šestom dijelu ima mnogo autentičnih pisama i tekstova koji govore o biskupskim naredbama od godine 1653. pa sve do 1768. Sedmo i zadnje poglavlje govori o žiteljima – sjedinjenima (grkokatolicima), nesjedinjenima (pravoslavicima) i bogumilima – na ovim prostorima na kojima se prostirala senjska i modruška ili krbavska biskupija. Unatoč nekim oprečnim

¹⁴ *Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije*, Zagreb-Rijeka, 1999.

¹⁵ E. SLADOVIĆ, 1856, 28.

¹⁶ I. K. SAKCINSKI, 1856, 156-158.

¹⁷ E. SLADOVIĆ, 1856, 91-163.

¹⁸ E. SLADOVIĆ, 1856, 50.

razmišljanjima onodobnih povjesničara, a s obzirom na veliku prazninu u pisanim knjigama, ovaj njegov rad daje dragocjene podatke o jednoj biskupiji na ovim prostorima koja svoje korijene vuče od petoga stoljeća, a i danas je nezaobilazno vrelo u proučavanju crkvene povijesti ovoga kraja i vrlo često se koristi i nalazi u različitim stručnim radovima.

Nije bio samo povjesničar. Bavio se i praktično-teorijskim pitanjima iz područja rada i djelovanja škola. Tako je godine 1853. tiskana u *Programu Senjske gimnazije* njegova rasprava pod nazivom "Prinos slovnici jugoslovenskoj", a u časopisu *Kolo* iste godine izlazi njegova druga rasprava pod nazivom "Kratak nauk o jugoslovenskom jeziku".¹⁹ Dakako, Sladović je bio pod utjecajem naprednih ideja biskupa Mirka Ožegovića i zagovarao je hrvatski jezik u ondašnjim školama. Bio je i estetičar i teoretičar.²⁰ Također, u *Programu senjske gimnazije* mu je tiskana rasprava pod nazivom "Griechisch, lateinisch und slavisch in ihrer Wechselseitigkeit", a "Uputa u pjesmenu umjetnost" tiskana je u Zagrebu godine 1852.

U ovome predmetu za nas je značajnije istaknuti njegove zasluge u praktičnom djelovanju škole u Hrvatskoj polovici devetnaestoga stoljeća. Kada je u Petrinji godine 1850. održana stručna konferencija na kojoj se raspravljalo ponajviše o školskim udžbenicima i jeziku u školama, bio je nazočan među inima i Emanuel Sladović iz Senja. Raspravljajući o gradivu u školskim knjigama i hrvatskom pravopisu Sladović je dao zajedno s drugim stručnim osobama velik prinos unapređenju školske prakse onoga vremena. "Dne 12. listopada sastavili su nastavnu osnovu i vijećali o boljitku škole i učitelja. Zaključili su da se narodne škole preinače tako, da budu imale tri razreda, a predmete za pojedine razrede su ustanovili..."²¹

Emanuel Sladović (1819. - 1857.)

Emanuel Sladović rođen je u Senju godine 1819. Potječe iz stare senjske obitelji, čije se prezime spominje još u 17. st. Ostalo je malo podataka iz njegova mladenačkog doba. Pučku i srednju školu završio je u Senju. Studije teologije pohađa također u Senju i u Beču. Za svećenika je zaređen godine 1845. Nakon toga postao je nadučiteljem u Glavnoj školi u Senju, a naredbom visoke zemaljske vojne komande od 26. rujna 1850. opunomoćena je gimnazijska direkcija da se Sladović postavi na slobodno mjesto suplenta.²² Od tada radi kao profesor na nižoj gimnaziji u Senju. Nakon toga radi i na višim razredima, gdje predaje njemački, hrvatski i latinski jezik. Umro je u Senju godine 1857.

¹⁹ *Kolo*, 1853. str. 116-124.

²⁰ O tome je pisao Z. Posavec u časopisu *Republika*, br. 10, Zagreb, 1969, 541-543.

²¹ A. CUVAJ, 1910, III, 490-497.

²² S. SABLJAK: *Chronik des Gymnasiums in Zengg*.

III.

Stanje pučkog školstva koncem osamnaestoga i početkom devetnaestoga stoljeća ni u Vojnoj krajini nije bilo ništa bolje. I krajiške su škole organizirane poput onih u drugim krajevima austrijske carevine. Izričito je slaba situacija bila u području učiteljskog kadra, jer je bilo malo pedagoški obrazovanih učitelja i koji bi odgovarali propisanim zahtjevima školske uprave. Kada je godine 1866. na čelo krajiške uprave došao bivši pukovnik Slunjske pukovnije Gedeon Zastavniković, počeo je odmah raditi na preustroju krajiških škola. Visoko cijeneći Stjepana Sabljaka, odmah je zatražio od njega da predloži ratnom ministarstvu nov ustroj školske uprave i nov školski nadzor u Krajini. Kao dobar poznavatelj školskih prilika, radeći dugi niz godina u Senju, Sabljak je izradio taj elaborat zajedno s dr. Valtazarom Bogišićem, također školskim savjetnikom i nadzornikom. Sabljak i Bogišić predlagali su da se uvede školsko mjesno nadzorništvo koje bi bilo sastavljeno od upravnog činovnika, vjeroučitelja, učitelja te jednog ili dva općinska zastupnika u satnijskom mjestu. Zatim su predlagali osnivanje kotarskoga školskog povjerenstva u pukovnijskom sjedištu. Njega bi činili carsko-kraljevski časnik, svećenik, nadučitelj i još nekoliko vještaka. I na kraju bi trebala uz general-komandu postojati zemaljska školska oblast koju bi činili namjesni general, školski savjetnik i predstojnik glavnog zapovjedništva. Predlagali su osnivanje preparandije s internatom, a za školovanje djevojaka predlagali su osnivanje više djevojačke škole. U svakoj bi se pukovnji za školskog nadzornika određivao po jedan nadučitelj.²³ Dobro prihvaćen i cijenjen, Sabljak je godine 1868. postao školskim savjetnikom za Hrvatsku i slavonsku krajinu.²⁴ Nadzirao je sve pučke i srednje škole. Istodobno se posvetio novom ustroju dvogodišnjega pedagoškog tečaja u Petrinji. Dobro je osjećao potrebu preustroja učiteljskog školovanja, bez kojega nema niti preustroja pučkog i srednjeg školstva. Obilazeći škole, svojim savjetima pomaže učiteljima i upoznaje teškoće i htijenja. Zapazio je tom prilikom da mnogi učitelji slabo poznaju hrvatski jezik. Stoga godine 1869. izlazi naredba glavnoga zapovjedništva kojom se ozbiljno opominju takvi učitelji da uče hrvatski jezik i da se nakon godine dana ne smije naći niti jedan učitelj koji ne bi dobro poznao hrvatski jezik.²⁵ A što se tiče preustroja dvogodišnjega pedagoškog tečaja u Petrinji, najprije je odvojio taj tečaj od realke, s kojom je bio organizacijski povezan. Od tada su se učiteljski pripravnici u općeobrazovnim i stručnim predmetima školovali posebno. I dalje je tečaj ostao pod upravom

²³ *Narodne novine*, br. 95, 1869.

²⁴ A. CUVAJ, 1910, V.

²⁵ A. CUVAJ, V.

ravnatelja male realke, koji se zdušno zalagao da se hrvatski jezik uvede u sve škole, a gdje to nije bilo moguće odmah provesti, radio je na tome da se uvede barem paritet između njemačkog i hrvatskog jezika.

Prije nego što je postao školskim savjetnikom i nadzornikom, u Senju je vršio dužnost svećenika i ravnatelja senjske gimnazije. Za vrijeme rada i djelovanja na senjskoj gimnaziji suvremenici su mu bili i biskup Mirko Ožegović i Emanuel Sladović. Sva trojica pridonosili su afirmaciji senjske gimnazije, a njihova djela na razini cijele Hrvatske ostavila su velike tragove u području školstva. Stjepan Sabljak objavio je godine 1853. u *Programu Senjske gimnazije* svoja dva rada pod nazivom: "Historisch-topographische Skizze von Zengg" i "Chronik des Gimnasiums in Zengg". Oba su rada prevedena,²⁶ a dragocjeni podatci o Senju koji se u njima nalaze korisni su za sve istraživače školske povijesti, osobito povijesti senjske gimnazije.

U radu "Povijesno-topografska skica Senja" Stjepan Sabljak daje kratak povijesni pregled toga grada, navodeći brojne događaje, a posebice ratove između Senjana i Turaka... "Tada je senjski kapetan Juraj Lenković, koji je malo prije toga imenovan hrvatskim banom, uz pratnju spomenutog biskupa i kaptolskih kanonika stao na čelo jedne male vojske (prema Švearu 10.000 ljudi), pošao u pomoć opsjednutom Klisu i pobijedio 27. svibnja 1592."²⁷ U drugom dijelu svoga rada Sabljak opisuje grad Senj, navodeći brojne podatke o broju stanovnika, kuća, znamenitih građevina, crkava i sl. "Senj s okrugom imao je u srednjem vijeku velik broj crkava i samostana. Franjevački samostan bio je do 1558. izvan gradskih bedema, kao i samostan Sv. Duha, koji je prvo pripadao templarima, a onda ivanovcima. Dominikanci su stanovali u sv. Nikoli, ali su samostan ustupili pavlinima, benediktinci u opatiji Sv. Križa u Senjskoj dolini i u Sv. Jurju, pavlini kod Sv. Spasa i Sv. Jelene, augustinci u Brinju itd."²⁸

U radu "Kronika Senjske gimnazije" zbog nedostatka mnogih podataka iz prošlosti Senja Sabljak hipotetički tvrdi da je za svećenički poziv ipak bilo potrebno određeno školovanje. Podatci o školskim ustanovama dokazuju da su pavlini držali gimnaziju. Autor spominje sve relevantne činjenice o djelatnosti ove škole i stoga je ovaj rad dragocjen izvor za sve istraživače školske povijesti, osobito povijesti senjske gimnazije. "Kako bi se kratka kronika ove Gimnazije – obrazovne ustanove koja ne postoji ni dva puna desetljeća – mogla prikladnije prikazati, bilo bi potrebno povezati je s nitima bliže i dalje prošlosti. Što se tiče dalje prošlosti, za nju manjkaju podatci pa se zbog toga postojanje viših

²⁶ *Senjski zbornik*, 17, 1990.

²⁷ *Senjski zbornik*, 17, 271.

²⁸ *Senjski zbornik*, 27, 272.

obrazovnih ustanova, njihovo trajanje i organizacija ne mogu sa sigurnošću odrediti, ali bi se kao vjerojatno moglo pretpostaviti da je u ratom uzdrmanim vremenima jedva mogla postojati neka viša obrazovna ustanova.²⁹ Među brojnim zanimljivim podacima o učiteljima i njihovim učenicima nalazimo u ovoj Kronici da su školske godine 1841./42. zajedno radili Emanuel Sladović i Stjepan Sabljak, a pod vrhovnim nadzorom biskupa Ožegovića. "... Nastavu su održavali službeno osposobljeni svjetovni svećenici Franjo Sladović, Tomo Matić, Roko Barac i Stjepan Sabljak, vjersku nastavu je držao svaki učitelj u svom razredu..."³⁰ Ovaj rad obiluje s dosta podataka za razdoblje od njezina ponovnog osnivanja 1839. pa sve do 1953., kada je i objavljen u *Programu* za tu godinu.

Stjepan Sabljak (1816. - 1896.)

Stjepan Sabljak rođen je u Rakovici 18. kolovoza 1816., a umro 19. studenoga 1896. u Karlovcu. Još u srednjoj školi pokazivao je velike sklonosti za svećeničko zvanje. Zaređen je godine 1841., polaže ispite u Senju i tako je proglašen osposobljenim za gramatikalnoga učitelja i kao takav počeo je raditi na privatnoj gimnaziji u Senju. Godine 1844. položio je ispite za humanističkog učitelja te mu se 1850. povjerava uprava senjske gimnazije. Bio je dobar svećenik i učitelj, pa ga tadašnja generalna komanda godine 1868. imenuje školskim savjetnikom, a zatim i nadzornikom u pučkim i srednjim školama Vojne krajine. Za velike zasluge u promicanju tadašnjega školstva odlikovan je viteškim redom Franje Josipa I. Grad Senj izabrao ga je svojim počasnim građaninom. Otišavši u mirovinu godine 1871., živio je u Karlovcu i do kraja života se zanimao za hrvatsko školstvo i njegovo napredovanje.

Zaključak

S obzirom na stanje u hrvatskom školstvu na početku devetnaestoga stoljeća, a posebice sredinom toga stoljeća, možemo zaključiti da je Senj u to doba doživio zlatno doba u školstvu. Otvaranje škola, briga za unapređivanje odgoja i obrazovanja, te zapaženi doprinos biskupa Mirka Ožegovića, Emanuela Sladovića i Stjepana Sabljaka u području školstva i u Senju, i u cijeloj Hrvatskoj, unaprijedili su organizaciju školstva. U ovome smo radu naznačili samo njihov dragocjeni doprinos kvalitetnijim školskim propisima koji su se kasnije na tim temeljima ugrađivali u osnove školskih zakona iz godine 1874. i 1888. Njihov prinos u teorijskom i praktičnom djelovanju nezaobilazan je izvor za svako ozbiljnije proučavanje povijesti hrvatske pedagogije.

²⁹ *Senjski zbornik*, 17, 273.

³⁰ *Senjski zbornik*, 17, 275.

Literatura

- Antun CUVAJ, *Građa za povijest školstva*, sv. I, II, III, V, Zagreb, 1910.
Stjepan HARTMANN, *Školski zakon od 14. listopada 1874. i od 31. listopada 1888.*, Zagreb, 1893.
Ivan KUKULJEVIĆ-SAKCINSKI, *Prikaz knjige*, *Neven*, 5, Zagreb, 1856, 156-158.
Emanuel SLADOVIĆ, *Povesti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst, 1856.
Ferdo ŠIŠIĆ, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, Zagreb, 1962.
NARODNE NOVINE, 1837, br. 191; 1896, br. 95 i 185.
REPUBLIKA, Zagreb, 1969, br. 10.
ŠKOLSTVO u Hrvatskoj i Slavoniji od njena početka do konca 1895. godine, Zagreb, 1896.
VISOKO školstvo na području Riječko-Senjske metropolije, Zagreb – Rijeka, 1999.

BEITRAG DER SENJER ZUR GESCHICHTE DER KROATISCHEN PÄDAGOGIE

Zusammenfassung

In seiner reichen Geschichte hat Senj mehrere berühmte und hervorragende Männer gegeben, besonders auf dem Gebiet des Schulwesens. In diesem Artikel wird die Tätigkeit und der Beitrag des Bischofs Mirko Ožegović, des Emanuel Sladović und des Stjepan Sabljak zur kroatischen Pädagogie beschrieben. Alle drei Pädagogen befassten sich – neben ihrem priestlichen Beruf – mit den Problemen des kroatischen Schulwesens und bereicherten den kroatischen Gedanken ihrer Zeit. Sie schufen Werke die zum größten Teil Anhaltspunkt der praktischen Erziehungs- und Lehrtätigkeit wurden. In Senj wurde nur Emanuel Sladović geboren, aber sie fühlten sich alle drei als Senjer und die Senjer haben sie als solche angenommen.

CONTRIBUTION OF SOME SENIANS TO THE HISTORY OF THE CROATIAN PEDAGOGICS

Summary

In its rich history Senj gave several important and prominent persons in the field of the social sciences and specially in the history of the school system. The article below deals with the work and activities of the bishop Mirko Ožegović, then Emanuel Sladović and Stjepan Sabljak and their great contribution in the development of the Croatian school system. Beside their sacerdotal vocation, all of them were pedagogues who with their work as a whole enriched the school system of Senj and Croatia as well. The author introduces here their biographies as well as their work, which grew out of their school activities while they lived at Senj. They enriched the Croatian pedagogical ideas of the 19th c. with their theory on which the practical educational pedagogical activities of that time were in a great deal leant upon. In spite of the fact that not all of them were born at Senj, their long-standing activities in that city made them feel like Senians, and the people from Senj have undoubtedly accepted them as their own.